

BENEDEK ANDRÁS*

A mérnök-, természettudós- és orvosdinasztiák és a kulturális örökség

Hölgyeim és Uraim, tisztelt Főigazgató Asszonyok, tisztelt Akadémikus Urak!

Engedjék meg, hogy nagy tisztelettel köszöntsem Önöket. Igazság szerint a programban az üdvözlés a *Kulturális Örökség Minisztériuma* részéről szól, de csupán néhány hete kaptam azt a megtisztelő felkérést, hogy a minisztériumban dolgozhatom, és éppen az elődök sorában Hámori miniszter urat is üdvözöltem, akit még anno átmenetileg volt alkalmam megismerni az *Oktatási Minisztériumban*.

A dinasztiákról szólva imponáló névsort lehet mondani, és az itteni előadásokban is sorra majd előjönnek nevek. Akár BÓKAY JÁNOS és fia az orvosdinasztiára, BOLYAI FARKAS és JÁNOS a legnemesebb példáját mutatják Magyarországon a szellemi nagyságnak. FALLER GUSZTÁV és KÁROLY a bányászat és a kohászat vonatkozásában, a NÁRAY-SZABÓ család pedig napjainkban is jelen van a tudományos közéletben. Történelmi dimenziókban Széchenyi István Béla, folytatva a sort, akár a testvérekkel, PUSKÁS TIVADAR és FERENC, vagy akár a mai nap: éppen az előző percekben kapott, rendkívül figyelemre méltó multimédia, a legújabb technika jóvoltából mutatja be CSONKA JÁNOST és a Csonka dinasztiát, amelyet majd ÁRKOS IVÁN szakavatottan fog ismertetni. Vagy, hogy még munkahelyemtől se szakadjak el, egymás mellett van két ház: egy új, a modern irodatechnika vívmányait magában ötvöző és jelenleg a minisztérium otthonát adó ház, amely egy építészeti érdekes, szép épület mellé épült. Ez a Magyar Elektrotechnikai Múzeum és JESZENSZKY SÁNDOR jóvoltából szintén lesz egy előadás, amely a nagyokról szól, azokról, akik iskolát teremtettek. De folytathatnám akár a sort ZSOLNAYval, az előadásokra utalva. Mi minden köti össze ezeket a dinasztiákat, és milyen módon lehet erről a sajátos kérdéskörrel beszélni? Hiszen megjelenik a család, megjelenik az az identitás, amely a magyar kreativitáshoz, innovációhoz, tudományszeretethez kötődik. Az összefüggések szintjén érdemben kell szólni arról: a közösséghez való kötődés minden alkalommal visszavezet oda, hogy a felsoroltak valahol, valamilyen intézményben, iskolában tanultak, és hogy a megszerzett tudáselemek miképpen hasznosultak. Majd értelemszerűen lehet vizsgálnunk, hogy életpályájuk, életútjuk milyen módon alakult. A pedagógia és a pszichológia némiképpen vitában is áll. Vitában áll esetenként arról, hogy miképpen értelmezze a tehetséget, a veleszületett jellemet, adottságot, miképpen tekinti fejleszthetőnek és fejlesztendőnek a fiatalot. Hiszen látható, hogy ezek a géniuszok nem csupán

* Közigazgatási államtitkár, Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma, 1077 Budapest, Wesselényi utca 20-22.

rendkívül tehetséges emberek voltak, hanem tehetségük kellő időben találkozott azzal a közeggel, azzal a családdal, azzal az iskolával, azzal a történelmi helyzettel, amely ennek a tehetségnek a kibontakozását, a tehetség eredményekben való megnyilvánulását segítette.

Amikor az iskolákat nézzük, akkor nagyon sokszor az életrajzok kiemelik, és e vonatkozásban a 18. századtól már érzékelhető többek között a középiskoláknak, a gimnáziumoknak, az akadémiáknak a hatása. Így van ez, amikor például a *Fasori Gimnázium* történetét megírjuk, és ennek hatását a *Nobel-díjasokra*, a természettudományos nevelésre vizsgáljuk, mivel ékes példáját találjuk annak, hogy a fejleszthetőség kötődik az intézményhez, az iskolához, az egyetemekhez. Szólni kell arról is, hogy – ha önmagában ezt a folyamatot az eredmények szintjén nézzük – akkor sajátos magyar dilemma előtt állunk, amit legutóbb a japán császár is megkérdezett a politikustól: „*mi a magyar titok*”? Miben rejlik az, hogy ez a kis ország, lélekszámához képest ily mértékben képes a Nobel-díjasok körét gyarapítani, ily módon képes a világ tudományos technológiájának élvonalában olyan embereket adni, akik – s ezt is mondjuk ki – általában életük termékenyebb szakaszát külföldön töltik. Ugyanakkor, ami ténylegesen hasznosul, az visszavezethető az eredeti iskolához, a családi gyökerekhez, ahhoz a történelmi szituációhoz, amelyben születtek és amelyben fejlődtek. Nos úgy vélem, hogy sajátos ívet, sajátos intézményi keretet alkot többek között a *Magyar Tudományos Akadémia*, hiszen a magyar tudományos közéletnek egy jelentős hányada a fejlődési pályához szervesen kötődik, és immár, amikor a határok egyre inkább virtualizálódnak, ez a kötődés megmarad, még akkor is, ha különféle munkahelyeken, különféle intézményekben fejtik ki az emberek a tevékenységüket.

A kulturális örökség kérdése pedig ott vetődik fel, hogy az az értékteremtés, az az alkotás, az a folyamat, amely ezekhez a kreatív emberekhez, ezekhez a dinasztikához, ezekhez a tudományos személyiségekhez kötődik, voltaképpen a fejlődés eredményeképpen létrehoz-e olyan maradandót, amelyre úgy tekinthetünk: őrizni kell, amelynek az eredményeihez való hozzáférést biztosítanunk kell. Voltaképpen itt jön elő az a kifejezés, amely számomra szimpatikus módon az előadások sorában is fellelhető, hogy a kulturális örökséghez való viszonyt miképpen tudjuk meghatározni, miképpen tudjuk fejleszteni. A legújabb társadalomtudományi szakirodalomban egyre többször lehet találkozni egy kicsit furcsa kifejezéssel, a *szociális tőke* fogalmával. Azt a szociális tőkét, amelyet a hagyományos, materiális és fiskális tőkéhez, és esetenként a tudásban megnyilvánuló ismeretekhez viszonyítva az emberi kapcsolatrendszerben, a különböző együttlétekekben, azokban a szociális együttlétekekben, társas kapcsolatokban írják le, amely az eredményeknek a megismerését, az eredményekhez való hozzáférést is jelenti.

Magyarország tradicionálisan rendkívül gazdag tudásgyarapítókban, tudásalkotókban. Intézményrendszerünk a nemzetközi összehasonlítás szintjén kiállja a próbát, ha a közgyűjteményeinkről, vagy akár az előbb említett akadémiai pályáivról, pályakeretekről beszélhetünk. Amit talán a jövőben még inkább kell fejlesztenünk, korszerűsíteniünk, az az, hogy ezen felhalmozott tudáshoz a hozzáférést, a tudás hasznosítását a különféle társas együttlétekek sorában tegyük mind több ember számára hasznossá. Úgy vélem, ez az ankétsorozat kezdetektől fogva ezt a nemes kezdeményezést szolgálja, azt, hogy egy ilyen típusú társadalmasítása a tudásnak megvalósuljon. Engedjék meg, hogy a mostani 21. ankét képviselőinek, az elkövetkező 3 nap együttlétéhez sok sikert, kellemes programot kívánjak Önöknek. Köszönöm szépen megtisztelő figyelmüket.